

DR. W. VOLGER: *Om de Vrijheid van de Kerk*. Achtergrond en ontstaan van de Doleantie. J. H. Kok, Kampen, 1954.

Ongeveer een jaar gelede het van dr. Volger, Nederlands Hervormde Predikant te Amsterdam, 'n boek die lig gesien wat vir die historie van die Doleansie in Nederland (1886) van groot betekenis is. Die skrywer het daartoe 'n uitgebreide ondersoek ingestel in die argiewe van die Alg. Synode van die Ned. Herv. Kerk en van die Algemene Kerkraad van die Hervormde gemeente Amsterdam.

So het sy boek „Om de Vrijheid van de Kerk” ontstaan. Die skrywer het „de notulen, brieven, rapporten, verslagen en wat er verder aanwezig is, voluit laten spreken”. (bls. 5).

Hierdie metode egter, is om 'n bekende spreekwys om te keer, „un défaut de ses qualités”, want dit is tegelykertyd die oorsaak dat die boek amper onleesbaar geword het.

Sou dit nie baie beter gewees het, om in pleks van al daardie offisiële dokumente voluit te laat spreek, 'n samevatting daarvan te gee en daarin duideliker te laat uitkom die motiewe en gevoelens, wat mos die agtergrond is van al daardie notule, rapporte, verslae ens.? Omdat

die skrywer dit nie gedoen het, het hy daarin nie geslaag om „ten volle weer te geven wat nog bewaard is gebleven van een stormachtig verleden, van spannende vergaderingen, van bruisende discussies, fonkelende opmerkingen en flitsende hartstochtelijkheid” nie. Intendeel, dit het baie dor geword en die belangstelling amper dood gemaak.

'n Tweede beswaar is die te groot wydlopgigheid in die opset van die boek, wat tot herhalinge aanleiding gee.

Die geskiedenis van die Doleansie mag as bekend veronderstel word. Dr. Volger gee in sy boek die indruk dat hy in sy hart die Doleansie aanvaar en heilsaam ag vir die Kerk. Dit spreek dan ook van self dat ons Gereformeerde broeders in Nederland hierdie boek baie geprys het.

Sonder om te ontken dat die peil van die Nederlandse Hervormde Kerk in daardie dae tot die „absolute nulpunt” (bls. 159) gesak is, nogtans kan ons nie saamstem met die oordeel van prof. dr. N. H. Ridderbos uit Kampen nie, wat skryf: „dat hetgeen tot nu toe van de zijde der Doleantie gepretendeerd is, thans met overstelpend materiaal bewezen is”. (Gereformeerd Weekblad, 19 Maart 1954).

Uit hierdie woorde spreek weer opnuut die groot fiksie van die Gereformeerde Kerke dat die Doleansie 'n beweging sou wees om die Nederlandse Hervormde Kerk „waar op haar fundament te zetten”, terwyl dit nou tog wel voldoende bekend is, dat die strewe van dr. Kuyper daarop gerig was om hierdie Kerk te vernietig.

Prof. Ridderbos self erken dat die groot leier dr. Kuyper was, wat in die jare 1870-1874 predikant in Amsterdam en van 1874 tot 1886 ouderling in die Alg. Kerkraad van die N.H. Gemeente van Amsterdam was, „wiens naam talloze malen voorkomt, en van wiens ongehooflike inspanning in al deze vergaderingen, commissies, rapporteurschappen, enz. men een onuitwisbare indruk krijgt.”

Mens kan nog glo dat die Alg. Kerkraad van Amsterdam in alle opregtheid probeer het om die Kerk te genees van die siekte van die modernisme en liberalisme, wat toe in ruime mate geheers het, maar dit is onmoontlik om dit van dr. Kuyper te sê.

Die boek van dr. Volger gee daarvan te weinig blyk. Die agtergronde van die strewe en woorde van dr. Kuyper in die Alg. Kerkraad van Amsterdam, wat vanaf die begin op die vernietiging van die gehate Volkskerk gerig was, kom in die boek van dr. Volger nie tot hul reg nie.

Dr. Volger skyf self: „De Algemene Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk is niet bij machte geweest deze stroom (van onrus nl. S.) op te vangen en te leiden, dat is beter gelukt aan dr. Kuyper” (bls. 6). Inderdaad, omdat dr. Kuyper vanaf die begin hierdie onrus gestimuleer en uitgebuit het met die doel die Nederl. Hervormde Kerk te vernietig.

Hoe mens dit ook mag besien, dit is en bly revolusie, wanneer 'n laer liggaam, ook al is hierdie liggaam 'n amptelike vergadering en nie net 'n bestuursliggaam nie, die voorskrifte van die leiding van die Kerk, waaraan tog ook die gemeente van Amsterdam onderworpe was, in alle opsigte teenwerk, kragteloos maak en ten slotte in openlike opstand kom.

Dr. Volger wou die „historie” van hierdie bewoë tye gee, maar hy het daarin m.i. nie geslaag nie. Wat hy gee, is 'n geraamte van die werklike historie, 'n versameling dokumente, maar nie die dryfvere en motiewe wat agter hierdie dokumente werk nie. Ook is die titel van die boek nie reg nie. In pleks van „Om de Vrijheid van de Kerk” sou mens die boek kan noem: „Die oorrompeling van die Kerk,” 'n strewe wat gelukkig ten slotte tog nog misluk het.

J. F. STUTTERHEIM.